

MARIA LITYŃSKA-ZAJĄC

WYNIKI ANALIZY MATERIAŁÓW ROŚLINNYCH Z OBIEKTU KULTURY BADEŃSKIEJ ZE STANOWISKA 9 W SZARBI ZWIERZYŃECKIEJ, GM. SKALBMIERZ

Badaniami botanicznymi objęto pięć prób polepy o numerach inwentarza 47/84, 51/84, 60/84, 81/84 i 86/84, i jedną próbę ziemi o numerze inwentarza 47/84. Próbkę te pobrano w czasie prac wykopaliskowych na stanowisku 9 w Szarbi Zwierzynieckiej, gm. Skalbmierz przeprowadzonych przez Instytut Archeologii i Etnologii PAN Oddział w Krakowie pod kierownictwem Barbary Baczyńskiej, w roku 1984. Dostarczone materiały pochodziły z różnych głębokości z części E, neolitycznej jamy kultury badeńskiej, która miała charakter obiektu gospodarczego (Baczyńska 2000, s. 105–122).

Na 80 przebadanych grudach polepy zidentyfikowano tylko 37 odcisków reprezentujących cztery taksony roślinne: pszenicę płaskurkę *Triticum dicoccon*, pszenicę samopszą *T. monococcum*, jęczmień zwyczajny *Hordeum vulgare* i trawy dzikie Gramineae indet. Na większości z badanych ułamków polepy wystąpiły ponadto niepoliczalne odciski liści oraz łodyg zbóż bliżej nieokreślonych i/lub traw dzikich *Cerealia* indet vel Gramineae indet. (Tab. 1). Na kilku grudach zaobserwowano tylko ślady konstrukcji drewnianych, nie możliwych do taksonomicznego zidentyfikowania, które są pozostałością gałęzi lub dranic.

Szczałki roślinne w polepie wystąpiły również w formie zwęglonych i spopiełałych fragmentów tkanek, tkwiących na ogół w dobrze zachowanych odciskach. W tej postaci obecne były pozostałości słomy zbóż i/lub traw oraz nasadowych części plew należących do jednego lub dwóch gatunków pszenic płaskurki lub samopszy *Triticum dicoccon* vel *monococcum*.

Tabela 1. Szczątki roślinne z obiektu kultury badeńskiej ze stanowiska 9 w Szarbi Zwierzynieckiej.

Table 1. Botanical remains from the Baden culture feature on Site 9 in Szarbia Zwierzyniecka.

nazwa taksonu	typ szczątki	stan zacho- wania	obiekt 29/IX/E					
			głębokość w cm					
			45-65	70-90	90-110	110-130	130-150	Suma
<i>Triticum dicoccon</i>	kł	o	1					1
	wkł	o	0	2	1		1	4
	z	o	0	3	1		2	6
		s	8					8
<i>Triticum dicoccon</i> vel <i>monococcum</i>	p	os			11			11
<i>Triticum monococcum</i>	z	s	3					3
<i>Hordeum vulgare</i>	z	o			2		1	3
<i>Cerealia</i> indet.	sł	o, s	+	+	+	+	+	+
	z	s	18,5 cm ³					+
<i>Bromus</i> sp.	z	s	26					26
Gramineae indet.	z	o	2		8		8	18
Suma			40	5	23	+	12	80

objaśnienia: typ szczątki: kł — kłosek, wkł — widełki kłoska, p — plewa, z — ziarniak, sł — słoma; stan zachowania: s — szczątek spalony, o — odcisk.

Ze szlamowanej próby ziemi (nr inw. 47/84) wydobyto szczątki roślinne należące do trzech taksonów. Badana próba, o objętości wyjściowej około 2000 cm³, zawierała około 18,5 cm³ spalonej substancji organicznej, prawdopodobnie pierwotnie w całości zawierającej zboże i chwasty. Przetrzywały one jednak w postaci bardzo mocno zniszczonej i tak rozdrobnionej, że z całości wypreparowano tylko kilkanaście kompletnych ziarniaków zbóż pszenicy płaskurki *Triticum dicoccon* i samopszy *T. monococcum* oraz trawy dzikiej — stokłosa *Bromus* sp. (Tab. 1).

Liczba zachowanych okazów poszczególnych taksonów i rodzajów szczątków była niewielka. Najliczniejsze były pozostałości pszenicy płaskurki, wśród których wystąpiły spalone ziarniaki jak i ich odciski, a także ślady nasadowych części kłosek (tzw. widełki kłoska) i odbicie jednego fragmentu kłoska. W mniejszej ilości i tylko w formie okazów spalonych zanotowano ziarniaki pszenicy samopszy. W badanym materiale zachowały się, stosunkowo liczne, trudne do rozróżnienia, plewy jednej lub dwóch wymienionych pszenic. Tylko w polepie wystąpiły odciski dwóch ziarniaków jęczmienia (Tab. 1).

Zachowany materiał wskazuje, że głównymi gatunkami uprawianych zbóż na osadzie kultury badeńskiej w Szarbi Zwierzynieckiej były pszenice płaskurka i samopsza oraz jęczmień. Oba gatunki pszenic mogły rozwijać się na różnych polach, choć, ze względu na zbliżone wymagania dotyczące warunków uprawy, mogły one również rosnać razem. Zapewne osobne pola zajmował jęczmień. Nie jest jasna rola stokłósy, której stopień oznaczenia tylko do rodzaju utrudnia interpretację. We florze polskiej występuje kilkanaście gatunków z rodzaju *Bromus*. Część z nich może rosnać na polach uprawnych, zachwaszczając uprawy zbożowe, a część może rozwijać się na siedliskach naturalnych (Szafer, Kulczyński, Pawłowski 1986, s. 916–919). Znalezione w Szarbi, łącznie z gatunkami uprawnymi pozostałości stokłósy, zapewne przyniesione zostały z pól uprawnych razem ze zbożem. Ze względu na wysokie walory użytkowe i powszechność występowania w materiałach neolitycznych, potwierdzoną z szeregu stanowisk archeologicznych (Gluza 1984, s. 129 i n.), można przypuszczać, że mogły być ważnym uzupełnieniem pożywienia.

Znacznie bogatsze w pozostałości roślinne były próby znalezione na w Bronocicach, gm. Działoszyce. Jest to dotychczas jedyna osada kultury badeńskiej na Wyżynach lessowych zachodniej Małopolski opracowana pod względem botanicznym. W przebadanych próbkach z Bronocic, z fazy V (BRV), odpowiadającej chronologicznie omawianemu obiektowi (Baczyńska 2000, s. 105–121), w kilku obiektach stwierdzono występowanie tych samych gatunków pszenic, a więc, płaskurki, samopszy jak również i orkiszu *T. spelta*. Obecne były ponadto ziarniaki jęczmienia (Lityńska-Zajac 1997, s. 463 i 473). Z innych roślin uprawnych zanotowano pojedyncze nasiona lnu zwyczajnego *Linum usitatissimum* i grochu zwyczajnego *Pisum sativum*. Wśród pozostałości roślin zielnych dzikich, były ziarniaki kilku gatunków stokłósy (Lityńska-Zajac 1997, s. 473; Lityńska-Zajac nie publik.).

Uzyskane wyniki materiałów roślinnych z Szarbi, choć skromne, uzupełniły dotychczasowe dane dotyczące uprawy zbóż prowadzonej przez ludność kultury badeńskiej.

Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Oddział w Krakowie

BIBLIOGRAFIA

- B a c z y ń s k a Barbara
2000 *Obiekt gospodarczy kultury badeńskiej odkryty z pełnym wyposażeniem w Szarbi Zwierzynieckiej, gm. Skalbierz, Spraw. Arch. 52, s. 113–130.*

G l u z a Irena

- 1984 *Neolithic cereals and weeds from the locality of the Lengyel culture at Nowa Huta-Mogiia near Cracow*, „Acta Palaeobotanica” 23/2 — 1983, s. 123–184.

L i t y Ń s k a - Z a j ą c Maria

- 1997 *Środowisko i uprawa roślin w czasach pra- i wczesnohistorycznych [w:] Z archeologii Małopolski. Historia i stan badań zachodniomałopolskiej wyżyny lessowej*, red. K. Tunia, Kraków, s. 473–497.

nie publikowane Wyniki analizy materiałów roślinnych ze stanowiska w Bronocicach, Archiwum Pracowni Archeologicznej Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Igołomi.

S z a f e r Władysław, K u l c z y Ń s k i Stanisław, P a w ł o w s k i Bogumił

- 1986 *Rośliny polskie*, PWN, Warszawa, wyd. V.

MARIA LITYŃSKA-ZAJĄC

ANALYSES OF BOTANICAL REMAINS FROM THE BADEN CULTURE FEATURE ON SITE NO. 9 IN SZARBBIA ZWIERZYŃIECKA, SKALBMIERZ COMMUNE

Summary

Samples of daubed clay and a soil sample collected during the archaeological excavation of Site 9 at Szarbbia Zwierzyńiecka, Skalbmierz commune, have been subjected to botanical examination. They were obtained from a Neolithic pit belonging to the Baden culture. The pit was probably a utility feature (Baczyńska 2000, p. 113–130).

Pieces of daubed clay contained imprints of remains belonging to *Triticum dicoccon*, *Triticum monococum*, *Hordeum vulgare*, and wild grass (Gramineae indet). Most of them contained also traces of leaves and stems of unknown *Cerealia* indet and/or Gramineae indet. Number of these remains is unknown. On the ground of the burnt material three taxa have been singled out: *Triticum dicoccon*, *Triticum monococum*, and wild grass — *Bromus* sp. (Table 1). Taxonomic composition of the examined material confirms that the same cereal species were grown in Szarbbia Zwierzyńiecka and in the Baden culture settlement site in Bronocice.

Translated by Jerzy Kopacz